

V plánech na společný postup evangelických mocností k vyvrácení papežského panství a v touze po konečném míru se rmoutil nad válečným sporem mezi předními protestantskými státy, Anglií a Holandskem — z obou zemí byli Bratři stále ještě podporováni také hmotně — a volal je ku pokoji [„Angelus pacis“ „Anděl míru“, 1667] a k misijnímu úsilí mezi pohany, dovola- vaje se i tu prorocství Melišových a Drabíkových. Zájmy Ho- landska a Anglie se však nesly k upevnění jejich mocenského postavení na moři, a další koalice evropských států se již vůbec neřídily jejich konfesijní příslušností. Anglie i Holandsko zne- pokojovala nyní rozpínavost Francie Ludvíka XIV. více než útlak zbylých protestantů pod vládou katolických mocností.

A moc *protireformace* rostla jak v Polsku, tak v zemích habs- burských. V Čechách a na Moravě byla po r. 1650, když odešla poslední švédská okupační vojska, soustavně prováděna rekatoli- sace všeho obyvatelstva s rostoucím úspěchem. Došlo i na evan- gelické církve v *Uhrách*. R. 1666 se připravovalo spiknutí uherské šlechty, jež se stavěla proti císařovu absolutismu. Bylo prozra- zeno, a třeba mezi účastníky byli na předních místech katolíci, byla vina přičtena protestantům a jejich duchovním. V propuknuvším pronásledování, které mělo zničit uherský protestantismus, byli postiženi i Bratři. Drabík byl [1671] postaven před soud v Bra- tislavě jako císařův nepřítel. I ve vězení se zprvu choval se sebe- vědomím proroka. Vysoké stáří a záliba v pití, již dovedli využít jesuité, oslabila však jeho pevnost, takže v poslední chvíli pře- toupil ke katolictví. Potupné popravě tím neušel. Zároveň byly zabráný s mnoha evangelickými kostely i bratrské chrámy ve Skalici a v Púchově, tamní kněz B. Vetterin, rovněž již stařeč, držen v těžkém vězení, až se zavázal, že nebude nikoho odvádět od přestupu ke katolické církvi. Senior Chodníček byl tou dobou již mrtev. Bratrské sbory na Slovensku byly rozptýleny. Rákóczyové, již katolíci, jich nechránili. Spíše prokazovali horlivost proti reformační. Někteří kněží a s nimi asi i jiní Bratři se uchýlili do Polska.

Vyhnanství trvalo již téměř padesát let. Původní exulanti většinou již vymřeli. Jejich synové a dcery se neubránili vlivům

okolí, s nímž se sbližovali i novými rodinnými svazky. Co mohlo ještě v exilu zbývat z původní české Jednoty?

Pádu Drabíkova a rozptýlení slovenských sborů Jednoty již se Komenský nedožil. Až do konce svých let se nepřestával zabývat událostmi politického života a snažil se zařadit je do obrazu daného nadějami, jež povzbuzoval Drabík. Ale stáří a ne- moci jej vybízely, aby pořádal své věci k odchodu. Myšlenky, které jej před lety vedly ke psaní útěšných spisů, daly znovu ráz jeho *závěrečnému účtování* s plány a pracemi celého života v la- tinském spise „Unum necessarium“ [„Jednoho jest potřebí“; 1668]. Z lidských labyrintů a únavných zklamání vidí tu východisko v rozeznávání věcí zbytečných a potřebných, v soustředění na tyto, v odmítnutí oněch. S chválou prostoty Božího zjevení vynáší Krista za jediného učitele, v Písmu vidí celou svou theologii, v Apostoliku celé své vyznání víry, v Desateru souhrn pravidel pro život, v přikázání „Miluj bližního“ sumu vši politiky. Se vším se poroučí Kristu pro zbytek života i pro věčnost a po třetí již [po „Křaftu“ a „Smutném hlase“] se loučí s ostatky Jednoty. Ale věnování spisu falckraběti Ruprechtovi, dobrodružnému synu krále Fridricha a vlivnému důstojníku anglického krále, prozra- zuje přece i tu stálou vzpomínku autorovu na někdejší svobodu vlasti i starost o Bratry, jimž chtěl v Ruprechtovi získat pří- mluvce při prosbách o podporu.

A současně se zaplétal do *nových labyrintů*. Vyhledával ne- klidná přátelství s muži jako byl pietistický separatista Jean de Labadie, zakladatel sboru v Middelburku, odloučeného od církve reformované, a s jinými pietisty rozmanitého ladění a výstřed- ních názorů. Stýkal se i s takovými, kteří pak našli místo vedle F. J. Spenera, věrného církvi, dal se však zaujmout také Antoinet- tou Bourignonovou, mámivou hlasatelkou nového zjevení, jehož prý se v ní světu dostává. Neprohlédl, že jde o ženu velmi po- dezřelých záměrů. I jiní se jí dali oslnit.

Ale třeba se v některých chvílích opájel touto svůdnou mystikou, která zatlačovala do pozadí nejen význam církve, ale i Písmo, nepodlehl jí. V šíři jeho duchovního rozpětí vždy zůstávalo přední místo *slovu Kristovu a Jednotě*. Ještě v letech